

Boekhoudfraude bij gemeenten schering en inslag

drs. Leo Verhoef, registeraccountant

(Leo Verhoef (58) was tot aan 1995 werkzaam als accountant, achtereenvolgens bij Van Dien+Co (opgegaan in PricewaterhouseCoopers) en vanaf 1989 bij VB Accountants, het vroegere Verificatiebureau der Nederlandse Gemeenten (opgegaan in Deloitte). Vanaf 1995 is hij werkzaam als interimmanager. Onder andere adviseert en traint hij gemeenteraadsleden in het omgaan met gemeentelijke begrotingen en jaarrekeningen.)

Boekhoudfraude komt niet alleen voor in het bedrijfsleven. Boekhoudfraude komt ook voor bij veel gemeenten en provincies. De omvang bedraagt Nederland-breed vele miljarden euro's. Met instemming van accountants. Bij Amsterdam gaat het inmiddels om zo'n 2,3 miljard euro. Wie zijn de slachtoffers? De belastingbetalers raakten onnodig vele miljarden euro's kwijt.

Inleiding

Ondernemingen moeten na afloop van elk jaar met hun jaarrekening rekening en verantwoording afleggen aan hun aandeelhouders en andere belanghebbenden. Gemeenten en provincies moeten na afloop van elk jaar met hun jaarrekening rekening en verantwoording afleggen aan hun "aandeelhouders". Dat zijn de burgers. Voorafgaand aan elk jaar komen gemeentebesturen en provinciebesturen bij onze volksvertegenwoordigers (gemeenteraden en Provinciale Staten) om toestemming aankloppen tot het vaststellen van tarieven voor allerhande lokale belastingen en heffingen, en het doen van uitgaven. Steevast is het verhaal: "U begrijpt, het is allemaal bijzonder krap, er is nergens geld voor en de Onroerendezaakbelasting moet echt weer omhoog". En dan gaan de lokale belastingen en heffingen weer met sprongen omhoog. Na afloop van elk jaar leggen al die gemeentebesturen en provinciebesturen rekening en verantwoording af over wat er werkelijk aan opbrengsten is binnengekomen, waar het geld allemaal aan besteed is, en wat er eventueel als voordelig saldo is overgehouden dan wel als nadelig saldo tekort is gekomen. Daar zit een geweldig probleem. Want als zou blijken dat er geweldig is overgehouden, zou zomaar kunnen worden geconcludeerd dat er voor de verhoging van de OZB helemaal geen reden was. Dat zou zo maar het einde kunnen zijn van voorspoedige wethouderscarrières. Is dat de reden voor al die geweldige boekhoudfraudes bij veel gemeenten?

Boekhoudfraude

Jaarrekeningen van gemeenten nodigen niet uit om die eens ter hand te nemen. Gemeenteraadsleden moeten wel. Voor hen is de jaarrekening, na de begroting, het belangrijkste document in hun controle op het gemeentebestuur. Daar worden ze voor betaald. Echter, voor verreweg de meeste gemeenteraadsleden is zo'n jaarrekening maar een eng stuk. Het gaat over financiën, en daar hebben ze een hekel aan. Ik zou dan ook de gemeenteraadsleden niet de kost willen geven die nog nooit de jaarrekening van hun gemeente aan de binnenkant hebben bekeken. De pers doet dat ook niet. Die schrijft gewoonweg de persberichten over die gemeentebesturen over die jaarrekeningen verstrekken. En die persberichten spreken in het algemeen over kleine overschotjes of kleine tekorten. Want die jaarrekeningen laten in het algemeen kleine overschotjes of kleine tekorten zien. "U begrijpt, aan een verhoging van de OZB valt al weer niet te ontkomen". Maar wie neemt nou eens de moeite om te kijken of al die jaarrekeningen wel eerlijk verslag doen van alle opbrengsten en uitgaven en van de als zodanig gepresenteerde saldi daarvan? Dat zouden de accountants gedaan

moeten hebben die al die goedkeurende accountantsverklaringen bij die jaarrekeningen verstrekt hebben. En als die accountants nou eens hun werk niet goed gedaan hebben? Zoals bij al die andere boekhoudaffaires waar we in de afgelopen tijd mee kennis gemaakt hebben. Wel, ik heb onderzoek gedaan. De resultaten waren verbijsterend. Alle jaarrekeningen die ik bekeken heb, kenmerken zich allereerst door een hoge mate van amateuristisch geknoei met cijfers en woorden. Al die jaarrekeningen waren volstrekt onbetrouwbaar wat betreft de weergave van de omvang en samenstelling van het vermogen en van de baten en de lasten. Wie zich jaarrekeningtechnisch sterk genoeg voelt, de weg heeft leren vinden in die gemeentelijke jaarrekeningen, weet heeft van wat een balans is en wat de dwingende samenhang is tussen balans en rekening van baten en lasten, komt bovendien na enig speurwerk tot de ontstellende conclusie dat de rekening van menige gemeente een totaal onvolledig beeld geeft van de opbrengsten en de uitgaven en het saldo daarvan. Ik heb in de afgelopen jaren de jaarrekeningen van inmiddels zo'n 100 gemeenten en provincies bekeken, waarvan sommige al enige jaren achtereen. De conclusies zijn verbijsterend. Sommige gemeenten schromen niet om honderden miljoenen euro's voor hun burgers te verzwijgen. Oordeelt u zelf.

In de eerste kolom geef ik het saldo waarmee de rekening officieel eindigt. In de tweede kolom geef ik het door mij ontdekte werkelijke saldo. In de derde kolom staat de omvang van de boekhoudfraude. In de vierde kolom staat de in de jaarrekening gevonden opbrengst van de OZB.

Amsterdam

(x € mln)

	saldo <u>rekening</u>	saldo <u>werkelijk</u>	<u>verschil</u>	<u>OZB</u>
1998	1	292	291	118
1999	0	376	376	123
2000	0	722	722	123
2001	- 5	350	355	141
2002	17	440	423	141
2003	- 6	- 194	- 188	150
2004	<u>60</u>	<u>398</u>	<u>338</u>	<u>165</u>
	67	2.384	2.317	961

Rotterdam

(x € mln)

	saldo <u>rekening</u>	saldo <u>werkelijk</u>	<u>verschil</u>	<u>OZB</u>
1998	15	45	30	159
1999	0	237	237	165
2000	17	172	155	165
2001	28	- 29	- 57	?
2002	16	90	74	183
2003	<u>39</u>	<u>156</u>	<u>117</u>	203
	115	671	556	

Den Haag
(x € mln)

	<u>saldo</u> <u>rekening</u>	<u>saldo</u> <u>werkelijk</u>	<u>verschil</u>	<u>OZB</u>
1997	449	658	209	100
1998	29	121	92	98
1999	91	60	- 31	98
2000	42	136	94	103
2001	89	137	48	100
2002	66	85	19	105
2003	<u>92</u>	<u>57</u>	- <u>35</u>	<u>120</u>
	858	1.254	396	724

De cijfers spreken voor zich. Amsterdam had in de jaren vanaf 1998 de OZB helemaal kunnen overslaan zonder in de rode cijfers te komen. Rotterdam had met de helft van de geïncasseerde OZB kunnen volstaan. De Haag is in tweeërlei opzicht opvallend. De jaarlijkse overschotten waarmee het gemeentebestuur van Den Haag zelf naar buiten kwam, waren al voldoende om ook in Den Haag de hele OZB achterwege te laten. Dat was de gemeenteraadsleden van Den Haag, die toch onze (volks)vertegenwoordigers zijn, nog nooit opgevallen. Die zouden nu dus moeten opstappen vanwege gebleken algehele incompetentie en schromelijke verwaarlozing van hun allereerste taak als volksvertegenwoordigers!

Enige andere voorbeelden:

Het gemeentebestuur van *Tilburg* liet de winst-en-verliesrekeningen over de jaren 2000-2003 sluiten met steeds een heel klein overschotje, in totaal over die jaren van 18 miljoen euro. In werkelijkheid was er in die jaren 280 miljoen euro overgehouden. Een boekhoudfraude van 262 miljoen euro dus. Met dat verzwegen bedrag had met groot gemak de OZB (circa 28 miljoen euro per jaar) in die jaren overgeslagen kunnen worden. Ook Tilburg zou dan nog niet in de rode cijfers zijn beland.

De rekeningen van gemeente *Eindhoven* over de jaren 1998-2003 laten in totaal een overschot zien van circa 52 miljoen euro. In werkelijkheid hield de gemeente in die jaren bijna 260 miljoen over. De OZB-opbrengst was over die jaren circa 230 miljoen euro. Ook het gemeentebestuur en de gemeenteraad van Eindhoven moeten dat maar eens gaan uitleggen.

Het gemeentebestuur van *Haarlemmermeer* presenteerde over de jaren 1998-2003 een klein overschotje van circa 20 miljoen euro. In werkelijkheid was er bijna 260 miljoen euro meer overgehouden. De OZB-opbrengsten bedroegen in die periode circa 220 miljoen euro.

Het kan ook anders. Het gemeentebestuur van *Breda* liet de winst-en-verliesrekeningen over de jaren 1999-2003 steeds eindigen met een positief saldo zo tussen de 15 en 25 miljoen euro, in totaal over die jaren een overschot van zo'n 100 miljoen euro. In werkelijkheid was er een overschot in die jaren van circa 22 miljoen. In totaal werd er dus een kleine 80 miljoen aan uitgaven verzwegen. Waar ging dat geld aan op? De burgers van Breda mochten dat blijkbaar niet weten.

Onware persberichten over de uitkomsten van 2004

Inmiddels zijn de eerste jaarverslagen over 2004 verschenen. Het blijkt dat gemeentebesturen gewoon doorgaan met het verspreiden van onwaarheden over de financiële uitkomsten.

In het persbericht van 25 april 2005 zegt het gemeentebestuur van *Amsterdam* dat Amsterdam in 2004 een bedrag heeft overgehouden van 60 miljoen euro. In werkelijkheid was het 398 miljoen. Daarmee had in 2004 met groot gemak de hele OZB van 165 miljoen euro kunnen worden overgeslagen.

In het persbericht van 24 mei 2005 zegt het gemeentebestuur van *Rotterdam* dat Rotterdam in 2004 een bedrag heeft overgehouden van 104 miljoen. In werkelijkheid was het 152 miljoen. De OZB van 200 miljoen was dus grotendeels niet nodig geweest.

In het persbericht van 19 april 2005 zegt het gemeentebestuur van *Den Haag* dat Den Haag in 2004 een bedrag heeft overgehouden van 53 miljoen euro. In werkelijkheid was het 147 miljoen euro. Daarmee had in 2004 met groot gemak de hele OZB van 75 miljoen euro kunnen worden overgeslagen.

In het persbericht van 25 april 2005 zegt het gemeentebestuur van *Utrecht* dat Utrecht in 2004 een bedrag heeft overgehouden van 6 miljoen euro. In werkelijkheid was het 65 miljoen euro. De OZB van 75 miljoen euro was dus grotendeels niet nodig geweest.

In het persbericht van 28 april 2005 zegt het gemeentebestuur van *Almere* dat Almere in 2004 een bedrag heeft overgehouden van 4 miljoen euro. In werkelijkheid was het 60 miljoen euro. De OZB van 32 miljoen euro was dus niet nodig geweest.

Opcenten Motorrijtuigenbelasting

U bent in het gelukkige bezit van een auto? Een belangrijk deel (ongeveer 40%) van de door u betaalde Motorrijtuigenbelasting gaat naar uw provincie. En wat doen ze met dat geld? Kijkt u eens naar mijn bevindingen over provincie *Gelderland*.

Gelderland
(x € mln)

	saldo <u>rekening</u>	saldo <u>werkelijk</u>	<u>verschil</u>	<u>opcMRB</u>
2000	2	139	137	?
2001	8	108	100	96
2002	13	130	117	103
2003	<u>8</u>	- <u>34</u>	- <u>42</u>	113
	31	343	312	

Gelderland had van de opcenten Motorrijtuigenbelasting 80% niet nodig.

Het provinciebestuur van *Noord-Holland* presenteerde over de jaren 1997-2003 steeds kleine overschotjes; in totaal 38 miljoen euro. In werkelijkheid was er over die jaren bijna 380 miljoen overgehouden. De opcenten Motorrijtuigenbelasting zullen over die jaren zo'n 600 miljoen euro zijn geweest. De helft was ook genoeg geweest.

Accountants

Bij al deze misleidende jaarrekeningen staan desondanks goedkeurende accountantsverklaringen. Verbijsterend! Dus klaagde ik verschillende accountants, verspreid over alle vier de grote accountantskantoren (Deloitte, Ernst&Young, KPMG, PricewaterhouseCoopers) aan bij de Raad van Tucht voor Accountants. Deze Raad van Tucht bestond het om in de eerste door mij aangespannen procedure de betreffende accountant vanwege procedurefouten van de Raad zelf vrijuit te laten gaan en in de volgende procedures de accountants vrijuit te laten gaan omdat "het binnen de provinciale en gemeentelijke verslaggeving niet ongebruikelijk is dat bedragen buiten de rekening van baten en lasten worden gehouden". Verbijsterend! In hoger beroep voor het College van Beroep voor het bedrijfsleven bestond dit College het om alweer louter door procedurefouten van het College zelf, waardoor mijn klachten niet inhoudelijk aan de orde kwamen, de betreffende accountants vrijuit te laten gaan. De accountants gingen dus niet vrijuit omdat ik ongelijk zou hebben met mijn beweringen over misleidende jaarrekeningen, wat al die gemeente- en provinciebesturen daarna rondbazuinden.

Justitie

In circa 20 gevallen deed ik aangifte van boekhoudfraude (i.c. valsheid in geschrifte in jaarrekeningen, waarop zeven jaar gevangenisstraf kan staan, een zwaar misdrijf dus) bij Justitie. Deze 20 gevallen zijn samen "goed" voor een boekhoudfraude van zo'n vijf miljard euro. Echter, het Openbaar Ministerie is totaal niet toegerust om zoiets als boekhoudfraude te onderkennen en te vervolgen. (Aldus procureur-generaal Steenhuis.) En dus verdwenen mijn aangiften onderin bureauladen. De enkele aangifte die het bureau van een Officier van Justitie haalde, werd vervolgens geseponeerd. Reden? De Raad van Tucht voor Accountants had de betreffende accountants toch vrijuit laten gaan? Dus moest Leo Verhoef wel helemaal ongelijk hebben met zijn beweringen over verzwegen overschotten, want anders zou die Raad van Tucht die accountants wel ongenadig gestraft hebben, is de redenering. Ongelofelijk? Echt waar!

Bevestiging door anderen

In het gezaghebbende tijdschrift *Overheidsmanagement* (maart 2004) schrijft Prof. J.H. Blokdijk RA, eminent emeritus-hoogleraar Accountantscontrole aan de Vrije Universiteit te Amsterdam: "... onder volksvertegenwoordigers en burgers heerst hier en daar onvrede. Er woedt zelfs een soort veenbrand, aangestoken door de accountant Leo Verhoef. Het kernpunt betreft de bepaling ... dat de rekening van baten en lasten de omvang van *alle* baten en lasten moet weergeven. Verhoef toont telkens weer aan dat gemeenten en provincies hiertegen op grote schaal zondigen."

De slachtoffers

De slachtoffers van deze boekhoudfraudes zijn de belastingbetalers. Een aanzienlijk deel van de Inkomstenbelasting wordt via het Gemeentefonds en het Provinciefonds doorbetaald aan de gemeenten en provincies. Daarbovenop heffen gemeenten rechtstreeks bij hun inwoners de Onroerendezaakbelasting. Een zeer aanzienlijk deel van de Motorrijtuigenbelasting komt terecht bij de provincies. De boekhoudfraude maakt onzichtbaar dat de belastingbetalers in de afgelopen jaren miljarden euro's teveel aan belastingen hebben betaald.

Wat kunnen de belastingbetalers doen behalve kennis nemen van dit schandaalverhaal? Al die accountants, die geacht werden voor hun belangen op te komen (presenteren accountants zich niet graag als "vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer"?), eruit schoppen, alles wat aan die accountants voor hun broddelwerk betaald is, terugvorderen, en bij hun gemeentebesturen en provinciebesturen alle teveel betaalde belastinggelden terugvorderen!

copyright©2005: Leo Verhoef

drs. L.W. Verhoef
registeraccountant
Kersengaard 13
3962 JR Wijk bij Duurstede
tel. 0343-572055 / 06-20815670